

Heli Simola: Protektionistiset paineet voimistuvat Venäjälläkin

Vaikka Venäjän korkein johto on useissa kansainvälisissä esiintymisissään viimeisen vuoden aikana painottanut taloudellisen nationalismien haitallisuutta, on maa kuitenkin ollut ensimmäisten joukossa lisäämässä omia protektionistisia toimenpiteitään. Venäjä ei toki ole ainoa kotimaista tuotantoaan suojeleva maa ja myös kansainvälinen kauppajärjestö WTO on huolestunut protektionististen pyrkimysten lisääntymisestä koko maailmantaloudessa. Viime syksyn G20-kokouksessa allekirjoitettu julkilausuma kauppa estävistä toimenpiteistä pidättäytymisestä näyttää heikenevässä taloustilanteessa jäävän unohduksiin.

Tuontitulleja ja kotimaisten tuottajien suosimista

Venäjän osalta protektionismin lisääntyminen näkyy selvimmin tuontitullien korotuksissa. Tähän mennessä tulleja on korotettu henkilöautoille, maatalouskoneille sekä tietyille metallituotteille, elintarvikkeille ja kumituotteille. Korotukset ovat suuruudeltaan pääosin 5-15 prosenttiyksikköä, mutta osa on huomattavasti suurempia. Niillä pyritään kohentamaan hiipuvan kysynnän ja rahoitusongelmien kanssa kamppailevaa kotimaista teollisuutta. Lisäksi talousministeriö arvioi näiden tuotteiden kotimaisen tuotannon olevan riittävän kilpailukykyistä ja laadukasta.

Ulkomaankaupan kuljetuksissa kotimaiset yritykset saivat etua ulkomaisiin nähden helmikuun alussa voimaantulleiden rekkamaksujen myötä, jotka koskevat EU-maihin, Sveitsiin ja Turkmenistaniin rekisteröityjä kuorma-autoja. Maksun suuruus ei toki ulkomaisten yrittäjien asemaa merkittävästi heikennä, sillä se on alle 10 euroa vuorokaudessa, mutta niistä saattaa monimutkaisien byrokratian myötä tulla nimellisarvoaan suurempi rasite kuljetusyrityksille. Myös muita tullien ulkopuolisia kaupan esteitä pystytään Venäjällä tarvittaessa käyttämään varsin joustavasti kaupan ja kuljetusten hankaloittamiseksi.

Kotimaista tuotantoa suositaan myös julkisen sektorin hankinnoissa. Esimerkiksi valtion virastojen autohankintoihin on varattu lisärahoitusta 12 mrd. ruplaa (270 milj. euroa), jotka on määrä käyttää kotimaassa valmistettujen autojen ostoon. Lisäksi kuluttajille on luvassa tänä vuonna 2 mrd. ruplaa korkotukea kotimaisten autojen hankintaan tarkoitettuihin luottoihin. Toistaiseksi on epäselvää, koskevatko nämä tukitoimet ainoastaan venäläisiä autoja vai myös ulkomaisia malleja, jotka on koottu Venäjällä. Lisäksi kotimaisten autojen rautatiekuljetusmaksuja

aiotaan laskea tuontitullien korotusten vaikutuksen kompensoimiseksi Venäjän Kaukoidän asukkaille.

Venäjän keskuspankin johtokunnan jäsen Sergej Shvetsov on todennut keskuspankin ohjeistaneen venäläisiä pankkeja kohdistamaan luotonantonsa kotimaisille yrityksille ja tämän ohjeistuksen noudattamisen vaikuttavan myös pankkien keskuspankkirahoituksen saatavuuteen. Julkisuudessa on esitetty lausuntoja myös valtion tukivarojen kohdistamisesta entistä enemmän pankkisektorille, koska kotimaisen kysynnän kasvuun tähtäävien tukitoimien vaikutus valuisi ulkomaille. Lisäksi mm. valtion rautatieyhtiö RZD:n johtaja Vladimir Jakunin on ehdottanut väliaikaisia rajoituksia ruplan vaihdettavuudelle. Myös kotimaisia työmarkkinoita on pyritty suojaamaan supistamalla ulkomaalaisten työlupakiintiötä.

Riskinä protektionismin lisääntyminen

Toistaiseksi Venäjän protektionistisia toimenpiteitä ei voi pitää mittavina. Jos taloustaantuma pitkittyy, toimenpiteiden lisääminen on kuitenkin selvä riski. Lyhyellä aikavälillä tuontisubstituutio nähdään tärkeänä tekijänä kotimaisen teollisuuden elpymisessä talouden taantumasta, kuten vuoden 1998 kriisin jälkeen tapahtui.

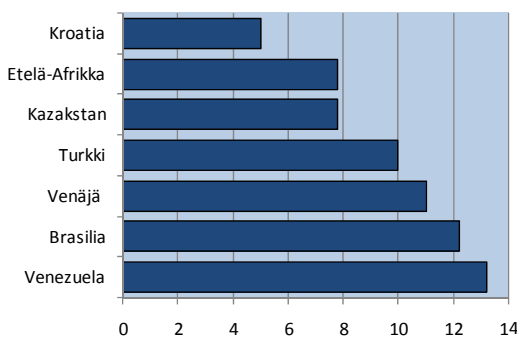
Jo ruplan heikkeneminen viime kuukausina toki tukee tuontisubstituutiota, mutta sen edellytykset toimia kasvun moottorina ovat nyt selvästi rajoitetummat kuin vuosikymmen aiemmin. Ensinnäkin ruplan heikkeneminen ei ole ollut lähimainkaan yhtä voimakasta. Elokuun 1998 ja helmikuun 1999 välillä rupla devalvoitui dollariin nähden yli 70 %, kun se elokuusta 2008 helmikuuhun 2009 on heikentynyt kolmanneksella. Toisaalta myös talouden kireämmät kapasiteettirajoitteet vaikeuttavat kotimaisen tuotannon nopeaa lisäämistä.

Jos kotimainen teollisuus ei saa toivottua kilpailukykyyn kohennusta heikentyneestä ruplasta, on vaarana herätä vaatimuksia voimakkaammista suojelutoimenpiteistä. Sekä tullipolitiikka että muut protektionistiset toimenpiteet on kirjattu mahdollisina tukitoimina myös Venäjän kriisintorjuntaohjelmaan. Jos protektionismi lisääntyy ylipäänsä maailmantaloudessa, se kasvattaa paineita kotimaisen teollisuuden suojaamiseen myös Venäjällä. Muiden maiden protektionistisia pyrkimyksiä onkin jo käytetty perustena omien suojaustoimenpiteiden lisäämiseen ja varmemmaksi vakuudeksi talousministeriö on koonnut niistä pitkän eri maat kattavan listankin.

Kaupassa jo nyt esteitä

2000-luvulla Venäjä ei kokonaisuudessaan ole merkittävästi avannut talouttaan ja tuontitullien keskimääräinen taso on yhä 11 %. Kansainvälisessä vertailussa Venäjän tullitaso on keskiluokkaa, kuten kuvio 1 osoittaa. Venäjä on WTO-neuvotteluissaan sitoutunut laskemaan sitä kolmella prosenttiyksiköllä.

Kuvio 1. Tuontitullien keskiarvo Venäjällä ja eräissä muissa ylemmän keskitason tuloluokan maissa, %

Lähteet: WTO, Maailmanpankki.

Tullien lisäksi kauppaa rajoittavat myös muut esteet. Suomen ulkoministeriön vuonna 2005 toteuttaman selvityksen mukaan suomalaiset yritykset kohtaavat eniten kaupanesteitä Venäjällä. Ongelmia koettiin mm. tullaustenmenettelyissä ja sertifiointissa. Viime syksynä uusitun kyselyn tulokset olivat jälleen samansuuntaisia. Myös kansainvälisesti Venäjällä on parantamisen varaa, sillä esim. rajamuodollisuuksien tehokkuudessa se sijoittuu Maailmanpankin vertailussa vasta 138. sijalle 151 maan joukossa.

WTO-neuvottelujen pitkittyessä protektionistiset paineet lisääntyivät Venäjällä kotimaisen teollisuuden heikon kilpailukyvyn myötä jo ennen kansainvälisen rahoituskriisin puhkeamista. Tuontiriippuvuuden huomattava vähentäminen ja korvaaminen kotimaisella tuotannolla on kirjattu Venäjän tavoitteeksi myös vuoteen 2020 ulottuvaan kehityssuunnitelmaan. Tuonnin osuus maan kulutuksesta on määrä supistaa nykyisestä noin puolesta viidennekseen seuraavalla vuosikymmenellä. Mahdollisten toteutuskeinojen joukossa on myös mainittu protektionistiset toimenpiteet, kuten tullipolitiikka ja kotimaisen tuotannon tukeminen. Näiden toimenpiteiden avulla on määrä kohentaa kotimaisen teollisuuden kilpailukykyä ja lisätä sen jalostusarvoa. Tavoite itsessään on perusteltu Venäjän tuotannon monipuolistamisen ja kasvupohjan laajentamisen kannalta, mutta protektionismin lisääminen ei välttämättä ole paras keino sen saavuttamiseksi.

Esimerkkinä tehokkuudeltaan kyseenalaisista suojaustoimenpiteistä voidaan mainita raakapuun vientitullien korotukset. Vuoden 2010 alusta voimaantuleviksi siirretyillä korkeimmilla korotuksilla raakapuun vienti on määrä lopettaa kokonaan. Vaikka sillä ei koko Venäjän talouden kannalta ole kovin suurta vaikutusta, alueellisesti viennin loppumisen on arvioitu aiheuttavan merkittäviä ongelmia. Esimerkiksi Karjalan tasavallassa puun viennin muuttuminen kannattamattomaksi voisi johtaa tuhansien työpaikkojen menettämiseen.

Protektionismilla haitallisia vaikutuksia

Vaikka protektionististen toimien avulla pystyttäisiinkin jossain määrin tukemaan Venäjän kotimaista tuotantoa, on niillä myös negatiivisia seurauksia. Lyhyellä aikavälillä tuontitullien korottaminen lisää paineita jo ennestään korkeaa inflaatiota kohtaan ja heikentää kuluttajien kulutusmahdollisuuksia. Esimerkiksi monien elintarvikkeiden osalta Venäjä on varsin riippuvainen tuonnista ja elintarvikkeiden paino kuluttajahintaindeksissä on 40 %. Inflaatio- ja ostovoimavaikutukset toteutuvat jo nyt heikentyneen ruplan myötä, mutta tullikorotukset voimistavat niitä edelleen. Kuluttajien protestina tullikorotuksia vastaan on toistaiseksi nähty kansan marssiminen kaduille Kaukoidässä, jossa Japanista tuoduilla autoilla on tärkeä merkitys myös elinkeinona.

Jos tuontitullien korotuksia laajennettaisiin koskemaan useampia investointitavaroita, voisi kotimaisen tuotannon kehittäminen vaikeutua ulkomaisen teknologian kallistuessa. Myös erilaisten raaka-aineiden ja komponenttien tullikorotukset voisivat vaikeuttaa kotimaisen teollisuuden asemaa nostamalla tuotantokustannuksia, jos riittävän laadukkaita kotimaisia vaihtoehtoja ei ole saatavissa. Toistaiseksi tällaisista korotuksista ei kuitenkaan ole merkkejä. Tuontitulleja on asetettu sellaisille tuotteille, joissa Venäjällä on jo merkittävästi omaa tuotantoa ja useiden tuotteiden tuontitulleja on myös laskettu.

Jo tehdyistä, pääosin väliaikaisista, tullikorotuksista voi kuitenkin olla vaikea luopua, vaikka taloustilanne kohenisikin. Paineet kotimaisen teollisuuden suojaamiseen voivat edelleen vaikeuttaa Venäjän jo pitkään venyneitä WTO-neuvotteluja. Pitkällä aikavälillä tiiviimpi integroituminen maailmantalouteen on Venäjälle kuitenkin tärkeää sen talouden toiminnan tehostamiseksi ja kilpailukyvyn kohentamiseksi.

Heli Simola on BOFITin ekonomisti